

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ניצבים - תשנ"ח - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל
ורבי יעקב יוסף בן מרגלית זצ"ל

פרשת השבוע : ניצבים

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ח.

הלכות ראש השנה

מתי נברא העולם

הגמרא במסכת ראש השנה י' הביאה מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע :
"תניא רבי אליעזר אומר, בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי
מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדו שרה, רחל ולאה, בראש
השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו
במצרים, בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר : "בניסן
נברא העולם בניסן נולדו אבות."

הגמרא שואלת מניין אנו לומדים שבטלה עבודה בראש השנה כי כתוב
ה'סירותי מסבל שכמו'. בכל החגים אנו אומרים בתפילה 'זכר ליציאת
מצרים' וזה מובן. אבל כשאנו אומרים בעמידה : "את יום התרועה הזה
באהבה זכר ליציאת מצרים" - מה הקשר לראש השנה?, אלא מכיוון
שבטלה עבודה בראש השנה לכן זכר ליציאת מצרים.

הגמרא שואלת כז' 'כמין מצלין האידנא זה היום תחילת מעשיך זכרון
ליום ראשון? כמאן כר' אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. למעשה תחילת
מעשי של הקב"ה היו בכ"ה באלול ולא בראש השנה! וכן בתפילה אנו
אומרים 'היום הרת עולם' הרי הרת עולם בכ"ה!! אלא, אדה"ר נברא ביום
שישי בראש השנה! עיין בתושי' שם ששאלו איך אנו מתפללים תחילת
מעשיך על תשרי הרי קיימא לך כרבי יהושע, והוא אומר שבניסן נברא
העולם ובניסן נברא אדם הראשון? מתרצים, שזה היום תחילת מעשיך ולא
על הבריאה, אלא שביום זה נדונים וכלשונם "לאו משום בריתו של עולם
אלא משום תחילת מעשה דין שהעולם נידון להתקיים או לא". ואומר רבנו
תם אלו ואלו דברי אלוקים חיים בתשרי עלה במחשבה להברא ולא נברא
עד ניסן - לר"י ולר' אליעזר עלה במחשבה בניסן ונברא בתשרי. - על כל
פנים אנו אומרים 'תחילת מעשיך' על הבריאה על אדם הראשון?
וכבר הקשה הרב אבודרהם ותרץ כמה תירוצים אחד מהם שהריון זה
הלידה שנאמר 'היום הורה גברי' - נולד הגבר. נמצא שהיום נוצר הריונו של
עולם.

וכן זה היום תחילת מעשיך פירוש, שתחילת מעשי של הקב"ה, זו בריאת
העולם והמטרה היא ליצור את אדם הראשון, לברוא בני אדם. וכבר ידוע
מה שהביא הבא"ח משם הרש"ש שיש לומר את "היום הרת" באימה

וביראה נצבים כז' :
"כשאומר כן כל עצמו רעד כי יפקד הקב"ה אם אב אני איה
כבודי, ואם אדוני אני - איה מוראי, ולכן יאמר זה במיתון ושברון לב. לכן
המנהג שגם בחזרה אומרים זה הציבור בקול רם מלבד השי"ץ".

וכן כתוב בשלמי חגיגה שיא : כשאומר היום הרת עולם :

"נהגו לשחות עצמם ולאמרו בכפיפת קומה והטעם הוא מפני שבאים
להזכיר ענין גדולת היום ומעלתו ותגבורת הדין שיש בו, וכל באי עולם
עומדים בו למשפט ואינו יודע איך יצא וכו' וצריך לומר אותו בכובד ראש
ובהכנעה שיכמרו רחמי א-ל עליו ויהפך בזכותו". ונהגו לאמרו ג' פעמים
כדי לסמוך העניין הזה לתקיעות בהיות שצריך האדם לשבר עצמו ורחו
ונשמתו בזמן התקיעות, תקנו לומר זה העניין שהוא מביא את האדם
להכנעה גדולה וכו' ונהגו לומר אותו בנחת ובזמרה כדי שיתמתקו הדברים
בפיו ויכוין בהם כדי שישבור את לבו מתוך כך".

בכלל יש לחכמי הקבלה פירוש על התפילות ועל הרת עולם מה זה 'כל יצורי

עולם' ועוד. אמנם אין האדם חייב לכוון את הסוד אבל פשוט חייב.
אולם, הר"ן דף ג' ברי"ף בדה' ראש השנה שאל מילא ר"ה לאילנית נתקן
בט"ו בשבט כי זה קשור לגשמים ופסח זמן תבואה ועצרת זמן פירות
האילן, אבל :

"אדם למה הוא נידון בראש השנה יותר מבשאר הימים? ומה שאמר ר"ה
שבתשרי נברא העולם הכוונה על גמר ברייתו דהיינו שאדם נברא ביום
שישי שהוא אחד בתשרי וכתוב בפסיקתא שם סדר הבריאה של האדם
שעה ראשונה - במחשבה, שעה שנייה - נתייעץ במלאכי השרת, בשלושה -
כנס עפרו ברביעי גבלו וכו' בתשיעי נצטווה בשעה עשירית סרח, בשעה אחת
עשרה נידון ובי"ב יצא בדימוס, אמר לו הקב"ה לאדה"ר : כמו שאתה יצאת
בדימוס כך עתידין בניך להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאים בדימוס.
והמשך וכתב : 'ומכאן סמך למה אדם נדון ברי"ה יותר מבשאר ימים'. וגם
בשמים יש סימן לזה כי מזל החודש תשרי הוא מאזניים כי פלס ומאזני
משפט לה'.

ומה שכתוב בגמ' כז' 'זה היום תחילת מעשיך' - הכוונה על בריאת האדם.
ועיין שם שהסביר לדעת רבי יהושע מדוע נידון ביום ראש השנה. הר"ן
הזה מובא בפירוש הגאון לסימן תקפ"ה. ובגמרא סנהדרין ל"ח יש חילוק
של היום ליי"ב שעות וסדרי הבריאה אך בצורה שונה מהמובא ברי"ן. ומאחר
שבכ"ה באלול נברא העולם לכן מתחילין לקרוא מכ"ה אלול והלאה
בראשית ברא א-לוקים יום אחד. וביום שני בריאת היום השני וכו' ביום
שישי שהוא ר"ה קוראין "ויאמר א-לוקים תוצא הארץ אשר ברא א-לוקים
לעשות".

שני ימי ראש השנה

ולפיכך השאלה המפורסמת מדוע אנו עושים בארץ בירושלים שני ימים
טובים הרי מא' דר"ה מתחילין למנות חודש תשרי? בכדי שלא נאריך על
השינויים שחלו בתקופות שלפני החורבן, החורבן ועד ימינו נסביר בקיצור,
כותב הרמב"ם בהלכות קידוש החודש : מכיון שגם בזמן בית המקדש עשו
יומיים מספק כי לפעמים לא הגיעו העדים לפני ר"ה, ולא מחללין את יום
טוב. כותב הרמב"ם הלכה ח' שגם בירושלים עשו יומיים וסיכם ואמר
שגם בזמן הזה שאנו עושים לפי חשבון : "הנה למדת שאפילו יו"ט שני של
ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים. "לאפוקי דעות האומרים שיש 'יומא
אריכתא' וגם יום שני מדאורייתא וכן לכאורה משמע מתושי' במסכת סוכה
מג : ד"ה לא אקלע ויש להעיר שלפי רש"י ר"ה יח על המשנה 'על אלול
מפני ראש השנה' משמע שעשו את ר"ה יום אחד ולפי התושי' עשו את ר"ה
יומיים וידוע שבשולחן ערוך נפסקה הלכה בסי' תקי"ד ותקט"ו שיש דין
יומא אריכתא לראש השנה, אבל ידוע גם שאומרים יומא אריכתא לחומרא
ולא לקולא. כמזכיר ב'קול אליהו' שאין להכין אוכל או שולחן מיו"ט
ראשון ליו"ט שני.

מלכויות, זכרונות ושופרות

מלכויות

הגמרא אמרה ר"ה לד : "אמר רבה, אמר הקדוש ברוך הוא : אמרו לפני
בראש השנה מלכויות וזכרונות ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם,
זכרונות - כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה - בשופר."
ויש לשאול וכו' ה' זקוק לכך שנמליך אותו והלא ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך
לעולם ועד? הכל שלו והוא מלך העולם!! אלא כך אומר הקב"ה, אתם
רוצים זכות אבות, רוצים שיעלה זכרוניכם לפני לטובה? אמרו לפני
מלכויות, המליכוני עליכם וקבלו א-לקותי. ויש לשים לב כאשר אנו
אומרים 'ידוע כל פעול כי אתה פעלת' אנו חייבים לכוין בתפילה ולהבין
את משמעות הדברים, ומי שאינו מכין בזה לא קיים את - המליכוני
עליכם.

ובכלל את כל תפילת מוסף יש לומר במתינות ובכוונה גדולה, אי אפשר

קול צופיך

מנחם מנחם מברכה"ל
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ניצבים - תשנ"ח - מאת מנחם מברכה"ל מרדכי אליהו זצוק"ל

אך הראב"ד חלק על הרמב"ם ואמר שתקיעות של יובל אינן קשורות בהכרח לברכות, אבל בתקיעות של ראש השנה יש תלות וחייב גם לתקוע וגם לברך, ואם לא עשה אחד מהם - לא יצא. ומחלוקתם היא בעצם מחלוקת רש"י ותוס', ששיטת התוס' כהרמב"ם, והראב"ד כרש"י ועיין ללחם משנה. רש"י הוא בלי"ד, ותוס' בלי"ג. והרא"ש שאל מדוע רש"י והראב"ד סוברים שזה מעכב, הרי מצוות שופר ומצוות תפילה הן מצוות נפרדות ואין לכורכן.

דיני חולה ותפילות היום
אם חלילה יש אדם חולה לא עליכם והוא מתפלל ביחיד וגם יודע לתקוע, מתי יתקע ומתי יתפלל?
כתב השולחן ערוך תקצ"ב ב' ייחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות ואפילו יש לו מי שיתקע לו". והוסיף הרמ"א: "אלא תוקעים לו קודם שיתפלל מוסף ואין צריך לתקוע לו שנית".
דהיינו כאשר היחיד מתפלל מוסף בודאי אסור לו להפסיק במלכויות זכרונות ושופרות ולתקוע, וגם אם יש לו תוקע אחר שיתקע לו אינו תוקע בשעה שהוא מתפלל.
הבית יוסף הובא בכה"ח תקצ"ב אות י"ג כתב שלדעת הכלבו ישמע תקיעות לפני מוסף ולדעת רש"י יתפלל תחילה ואחר כך יתקע. והגאון רבינו זלמן וכה"ח כתבו שאם יש אפשרות להתפלל שחרית, ולשמוע תקיעות ואחר כך מוסף עדיף כיון שע"י התקיעות מתערבב השטן ומסתלק ואז יתפלל באין שטן ובאין פגע רע.
ואכן כך יש לנהוג, אבל לא בטוח שימצא תוקע שיתקע לו בין שחרית למוסף דווקא, ועל כן זה תלוי מתי יבואו לתקוע לו.

האם עומד היחיד בתקיעות?

הרמב"ם פ"ג הי"ב כתב: "אבל היחיד בין ששמע על סדר ברכות בין שלא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב - יצא ואין בזה מנהג" הרי לעומת השולחן ערוך שכתב שיחיד לא תוקע באמצע הברכות לדעת הרמב"ם מותר.
ולגבי מה שכתב "בין מעומד בין מיושב" כתב הבן איש חי נצבים יז' שהיחיד שומע כך 30 קולות וזהו החיוב מדאורייתא לכן יחיד שתוקע או תוקעים לו יעמוד, ואם הוא חולה שאינו יכול לעמוד בתקיעות - יכול לשבת.
ולענין הברכה - אם החולה יכול לברך, יברך בעצמו ואם אינו יכול יברך התוקע.

ברכת שהחיינו

שהחיינו בקידוש

כתב השולחן ערוך תר' ב' "בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ואם אין מצוי בגד חדש או פרי חדש עם כל זה יאמר שהחיינו". ראה בטור שהביא את המחלוקת בעניין שהחיינו בליל שני, ובכה"ח אות ג' לדעת השולחן ערוך יש להשתדל לשים פרי חדש על השולחן בלילה השני כדי לברך שהחיינו.
אך לדעת הגאון, הבן איש חי משם רבינו האר"י הקדוש, הברכי יוסף אין צורך להתאמץ, אם יש יניח על השולחן, ואם אין יברך שהחיינו בכל מקרה. וראה כה"ח אות ז'.

שהחיינו בשופר

לדעת השולחן ערוך תר' ג' "אם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני". ולדעת הרמ"א: "ויש אומרים אפילו אם חל יום ראשון בחול וכן המנהג במדינות אלו".
לדעת השולחן ערוך בשנה רגילה ששני ימי ר"ה הם בימות החול מברכים שהחיינו רק ביום הראשון בתקיעת השופר משום שכבר ברכו שהחיינו על מצוות שופר. אך לדעת הרמ"א, מברכים שהחיינו גם ביום השני "דהא היום אין יוצאין בתקיעה של אתמול ולא אמרינן יומא אריכתא הוא והוא

להתרשל בתפילה, וגם לא להתנמנם. אמנם השופר מעורר הקיצו מתרדמתכם" כדברי הרמב"ם אבל צריך להעיר גם את הנפש, את הנשמה. ולכן יש ענין מיוחד ללמוד לפני החג את התפילות עם באוריהן וכוונותיהם. כמובא בכה"ח.
האדם לא נברא לשווא, כשהאדם אומר "ויאמר כל אשר נשמה באפו - זה 'תמליכוני' ואנו חותמים בחותם של מלכות - מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון.

זכרונות

אנו אומרים, רבונו של עולם! 'אתה זוכר מעשה כולם ופוקד כל יצורי קדם... אתה זוכר את כל המפעל, ביום הזה על המדינות יאמר, כדי להזכיר את חסדיו המרובים ולבקש שיזכור גם אותנו לטובה כאשר עשה בתחילה. יבוא השטן ויקטרג ויאמר לאדם מי אתה עפר ואפר רימה ותולעה, הרי אינך ראוי להמליך את הקדוש ברוך הוא שהוא רם ונשא, יאמר לו האדם, אנו מזכירים את יציאת מצרים, בני ישראל היו ערומים מן המצוות ואף על פי כן זכר להם הקב"ה את זכות אבותם והוציאם ממצרים והמליכיהו עליהם ואמר נעשה ונשמע.
גם אנו אף על פי שאיננו כדאי, בזכות זכות האבות ראויים אנו להזכר לטוב ולהמליך עלינו את מלך מלכי המלכים.

שופרות

ומכאן אנו באים לברכה השלישית - שופרות, להמתיק את הדינים ולעורר זכות אבות. מטרת הפסוקים הללו שאנו אומרים היא בשביל התוצאה, שהאדם ימליך את הקב"ה ויעלה לפניו זכרונות ע"י השופרות. יש מי שאומר שאם אדם שמע את תפילת החזרה ולא כיוון - לא יצא ידי חובה.

היום הרת עולם

יש לחכמי הקבלה פירושים מה זה "כל יצורי עולם". האדם לא חייב לכוון את הכוונות הללו, אולם את הפשט חייבים לכוון.

סדר הברכות מלכויות, זכרונות ושופרות

יש לשאול אם אדם אינו מכיר את כל הברכות של ר"ה האם יכול לברך רק חלק אם אין לו מחזור? ומי שהתבלבל והפך את סדר הברכות, האם צריך לחזור או לא? כתב השולחן ערוך תקצ"ג בסעיף א':
"ברכות של ראש השנה ויום הכפורים מעכבות זו את זו, שאם אינו יודע כולם לא יאמר מה שידוע מהם, אלא לא יאמר כלום". ובסעיף ב': "וכן תקיעות מעכבות זו את זו. והני מילי שאינו יודע אלא מקצת הסימן שלא יעשה אותו מקצת שידוע, אבל תשר"ת תש"ת תר"ת - אין מעכבין זה את זה, ואם ידע לעשות אחד מהם, או שנים עושה".
כלומר: לפי דעת השולחן ערוך אם אדם מכיר רק את ברכת שופרות ואינו מכיר את שאר הברכות, או מכיר שנים מתוך השלוש - לא יברך, כי שלושת הברכות הן חטיבה אחת.
שאל הרב כה"ח תקצ"ג אות ג' ולמה לא יברך ג' ראשונות, יאמר קדושת היום וג' אחרונות? ואמנם כתב שלמעשה כך יעשה מי שאינו יודע את כל ג' הברכות המיוחדות.
ומי שבלבל את הסדר של הברכות, כתב הרב כה"ח שם אות ח' בשם סדור "עמודי השמים" של היעב"ץ שבדיעבד אינו מעכב. ומהגמרא משמע שהסדר של הברכות מעכב, אך בדיעבד אם שינה את סדרן - אינו חוזר, ויצא ידי חובתו.

ולענין סדר התקיעות

מי שידוע לתקוע תש"ת ואינו יודע לתקוע תר"ת או תשר"ת, יתקע תש"ת. אך מי שאינו יודע לתקוע שום סימן לא תש"ת לא תר"ת ולא תשר"ת - אינו תוקע אף לא תקיעה אחת.
זה לענין התקיעות, אך יש מחלוקת לגבי הקשר בין הברכות של תפילת מוסף לתקיעות. הרמב"ם כתב הלכות שופר פ"ג הי"ג "התקיעות אינן מעכבות את הברכות והברכות אינן מעכבות את התקיעות". היינו לפי הרמב"ם אם אדם יודע להתפלל ולא יודע לתקוע בשופר, או יודע לתקוע ולא יודע להתפלל מוסף - יעשה את אחד מהם.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נִיצָבִים - תִּשְׁנִ"ח - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שבאירופה היה דבש ובבגד היה סוכר אלא כתב הרב מועד לכל חי שדבש זה דין וסוכר זה רחמים לכן מטבילים בסוכר ואמנם היום מיתקן את הדינים וכבר נהגו דבש.

המוציא

כתב הבן איש חי לטבל את הלחם של המוציא גם בסוכר וגם במלח שתהיה גם שנה טובה וגם ברית מלח, ברית קיום.
הרמ"א כתב שאוכלים רימונים ואומרים "נרבה זכויות כרימון" - ואנו נוהגין לומר "שנהיה מלאים מצוות כרימון."

משלוח מנות של ראש השנה.

רגילים לשלוח מנות בפורים וקמחא דפסחא בפסח, ועתה ברוך ה' קמו אגודות חסד הדואגות למחסורם של הנוקדים ומחלקות להם מיני מאכל לראש השנה ולחגים, וזו יוזמה ברוכה ונפלאה שיש להרבות בה, הן מצד ריבוי הצדקה וגמילות החסדים שכידוע צדקה מצילה, ובנוסף לכך כתוב על עזרא הסופר שאמר להם על יום ראש השנה: "ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ד' היא מעוזכם".

שתיה ואכילה

צריך לשתות יין משובח וטעים לכבוד היום אך לא להשתכר, ואוכלים בשר אמנם בימינו - שלא כבימינו - לא אוכלים את הבשר השמן מטעמי בריאות וכמובן יש להדר ביותר שהאוכל בכל שנה ובעיקר בראשית השנה יהיה בתכלית הכשרות בטהרת הקודש.

אמירת יח"ר כשאין חלק מה'סימנים'

יש להקפיד ולקיים את מנהג אבותינו הנזכר בשולחן ערוך באכילת ה'סימנים', ויש לכל עדה דברים מיוחדים, אלא צריך להזהר שלא לשלם מחיר מופרז ומופקע. סוחרים שמנצלים את המצווה ומיקרים את המוצרים - לא צריך לקנות מהם.
ואם חלילה יש ראש כבש אבל שלא נשחט כהלכה - יש להמנע מאכילתו וחלילה מלהכשל באיזה דבר איסור בשביל אכילת ראש. ועל כן מי שאין לו אפשרות לקנות ראש כבש מחמת המחיר או הכשרות - לא יקנה! ויכול לקחת משהו אחר ולומר עליו את הנוסח יהי רצון שנהיה לראש.

דקדוקי כשרות

אמו של ראש הישיבה הגאון הרב יהודה צדקה ע"ה - זכותו תגן על כלל ישראל - הרבנית שמחה, היתה הסבתא שלי, והיתה מחמירה מאוד לבדוק כל דבר. רוביא בדקה במשך זמן רב, סלקא - בכל השנה לא אכלה, כי היה קשה לבדוק ועדיין לא היו הירקות הנפלאים של גוש קטיף.
מה היתה עושה? לקחה סלק, בשלה אותו בסיר נפרד, שמה על השולחן אמרה יה"ר שישתלקו אויבנו וסילקה את הסלקא!.. לשים על השולחן צריך אבל לאכול לא חייבים.
וכאמור יש להזהר שאין חשש ערלה בפירות, שאין תולעים, במיוחד ברימונים, והפירות והירקות מעושרים כדת וכהלכה.
ובכל מצב שאין את המוצרים או את חלקם בין כך ובין כך יש לומר את הנוסח של כל ה"יהי רצון".

סדר אמירת הסימנים

יש האומרים שצריך להקדים את התפוח כדי שתהיה שנה מתוקה. ולדעת הבן איש חי יש להקדים אכילת תמר כי יש בו כמה וכמה מעלות, התמר הוא מז' מינים הוא מתוק, גבוה, ונמשל לצדיקים צדיק כתמר יפרח.
המנהג הטוב ביותר הוא ללכת הביתה לאחר התפילה, לומר את הפסוקים להצלחה, פתיחת אליהו אור זרוע לצדיק וכו' לקדש ולשתות יין טעים. ליטול ידיים לברך המוציא לטבל הפרוסה בסוכר ומלח ולאכול לפחות כזית לחם ובדיעבד יטעם מהלחם. להתחיל בתמר תחילה ולברך עליו בורא פרי העץ. ובברכתו יכוין לפטור את כל הפירות. ואינו מברך ברכה אחרונה כי זה בתוך הסעודה.
אם התמר הוא מין חדש אצלו לא ישים אותו על השולחן כשעושה קידוש

הדין נמי בברכת התקיעה" משנב"ר. והוסיף המשנב"ר משם המגן אברהם "וימכל מקום טוב שילבש התוקע בגד חדש בשופר".
היו מקומות שבעל התוקע דרש כסף עבור בגד לשהחיינו מלבד השכר שהוא נוטל לא על התקיעות אלא על ההכנה שלפני ראש השנה והיו שהתנו מראש שהתשלום כולל בגד חדש.

שהחיינו בהדלקת נרות

הנשים שנוהגות לברך שהחיינו ביום טוב והכלל הוא למנהגנו שבילילה שהבעל מברך שהחיינו בקידוש האשה מברכת בהדלקת הנרות מברכות שהחיינו גם בהדלקת נרות היום השני ראה ת"ר כה"ח אות ו' אלא שיש הבדל בין שהחיינו הזה לשאר שהחיינו של ימים טובים ושל אי דראש השנה.
שהרי הבעל מניח פרי חדש על השולחן וצריך לוודא שאכן הוא חדש ולא ישן מוקפא. אומר קידוש מברך שהחיינו ומכוין גם על הפרי טועם מהקידוש ולאחר כך מיד מברך בורא פרי העץ ואוכל מהפרי. אבל האשה היאך תנהג? לכן כאן היא תשנה ותברך בתחילה פרי העץ ושהחיינו על פרי חדש, תטעם ממנו ולא תדבר ומיד תברך על הדלקת הנרות ותדליק.

הברכה, נר של יום טוב.

ידוע שנוסח הברכה של רוב העולם - מלבד חב"ד - הוא לברך "להדליק נר של יום טוב" ומנהג חבד לברך "של יום הזכרון".
פעם דרשתי בבית כנסת שצריך לברך בראש השנה "להדליק נר של יום טוב". והנה ישב זקן אחד שזכה לשמוע דרשה מבעל הבן איש חי בעצמו והתחיל לבכות. שאלתי למה אתה בוכה והוא אמר לי מה אעשה עכשיו, הבן איש חי היה רבי ואתה רבי, הוא דרש ואמר לברך על הנר "של יום הזכרון" ואתה אומר לברך "של יום טוב".
אמרתי לו, אם כך שמעת ממנו תעשה כך אולי אני טועה. הלכתי לחכם ניסים כדורי ע"ה, שאומרים עליו שהיה השני לבן איש חי, ושאלתי מה אמר הבן איש חי. אמר לי "להדליק נר של יום טוב". הלכתי לחכם סלמאן חוגי ושאלתי אותו האם הבן איש חי אמר לברך "של יום הזכרון", ואמר לי כן! כך אמר, אך שמע מה היה המעשה.

הבן איש חי דרש לפני ראש השנה ואמר: בערב יום הזכרון, ערב ראש השנה צריך לברך על הדלקת הנרות. כולם הבינו שצריך לברך "של יום הזכרון". הלכה אשה אחת לאשתו של הבן איש חי ושאלה אותה מה ברכת והיא אמרה לה "של יום טוב", אמרה לה האשה אינך עושה כדעת בעלך שהוא אמר לברך "של יום הזכרון". הלכה הרבנית לבא"ח ושאלה אותו מה מברכים? אמר לה "של יום טוב". אמרה לו והלא משמך אומרים של "יום הזכרון"?! הלך הבן איש חי ושאל את האנשים, מה ברכו הנשים וכולם אמרו "של יום הזכרון". בשנה הבאה, לפני ראש השנה דרש הבן איש חי ואמר לקהל אני חוזר בתשובה, כיון שלא הבינו את דברי. הריני לומר לכם שיש לברך בראש השנה "להדליק נר של יום טוב". אמר לי חכם סלמאן חוגי, הזקן הזה היה בשנה הראשונה ולא שמע את דרשת השנה השניה!... אמרתי לזקן הזה, אשריך, כמה אתם מדקדקים בדרשות הבן איש חי, באים לדרשה כדי לשמוע מילה במילה!

הסימנים של ראש השנה

תפוח בדבש

כתב השולחן ערוך תקפ"ג א': "יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר יהי רצון שירבו זכויותינו. כרתי - יכרתו שונאי ה', סילקא - יסתלקו אויביו, תמרי - יתמו אויביו, קרא - יקרע גזר דינו ויקראו לפניך זכויותינו".
והרמ"א מוסיף: "הגה, ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה וכן נוהגין, ויש אוכלים רמונים ואומרים נרבה זכויות כרימון ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה".
הרמ"א כתב תפוח בדבש. הבן יש חי כתב תפוח מבושל בסוכר, ולא מפני

